

YTTRANDE

Karl Magnus Lenntorp
karl.m.lenntorp@skane.se

Datum 2024-03-20
Ärendenummer 2023-POL000433

Kulturdepartementet
Drottninggatan 16
111 51 Stockholm

Remissyttrande över betänkandet ”Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun” (SOU 2023:58)

Region Skåne avger härmed ett yttrande över kultursamverkansutredningens betänkande Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU nr 58 2023). Region Skåne har också varit delaktiga i Regionsamverkan Sydsveriges remissvar.

Region Skåne ställer sig i huvudsak positiv till utredningens ambitioner kring att bättre uppnå målen om kultur i hela landet och breddat deltagande. Region Skåne är positiv till betänkandets målsättningar om decentraliserad beslutsmakt, administrativ förenkling och minskad detaljstyrning. Utredningens förslag på åtgärder möter dock inte dessa ambitioner utan riskerar i stället att försämra förutsättningarna för kultur i hela landet, öka administrationen och komplicera modellen i stället för att utveckla den. Region Skåne ställer sig kritisk till flera förslag i utredningen som förefaller sakna grundliga analyser och motiveringar.

Flernivåsamverkan är en förutsättning för att nå de nationella kulturpolitiska målen. Den lag (2010:1919) och förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet som reglerar kultursamverkansmodellen har haft ett tydligt fokus på både förvaltning och

utveckling av kulturlivet. Region Skåne värnar kultursamverkansmodellen och kraften i samspelet mellan nationella, regionala och kommunala prioriteringar – för ett rikt och dynamiskt kulturliv i hela landet.

De invändningar mot den nuvarande kultursamverkansmodellen som beskrivs i betänkandet handlar framför allt om finansiella förväntningar som inte har uppnåtts, exempelvis med anledning av att statens medfinansiering av modellen inte har höjts i samma utsträckning som regioners. Utredningens förslag skapar ökade förväntningar kopplade till kommunala satsningar, gestaltad livsmiljö med flera men ska hanteras inom befintliga ramar. Detta riskerar att underminera modellens möjligheter att bidra till en dynamisk utveckling.

Region Skåne menar att den regionala överblicken är avgörande, inte minst för att säkerställa en likvärdig tillgång till kultur och kulturellt skapande. För att uppnå detta behöver även en indexering av de statliga medlen till regional kulturverksamhet återställas, så att den statliga finansieringen inte urholkas över tid.

Den gällande förordningen är i behov av justeringar, men Region Skånes bedömning är att de behov som påtalas i utredningen kan lösas inom nuvarande förordning och lagstiftning. Fokus framöver bör vara att utveckla nuvarande modell och i högre grad decentralisera beslutsmakt och lägga fokus på flernivåsamverkan.

9.1 Ett vidgat system för kultursamverkan

Region Skåne ställer sig frågande till förslaget om en ny lag som inte hänvisar till de nationella kulturpolitiska målen, trots att ett av syftena med utredningen var att se till att modellen i högre utsträckning uppfyller målen.

Region Skåne har också invändningar mot att kommuner ges olika förutsättningar, att kultursamverkansplanerna inte behöver vara politiskt beslutade samt att viktiga begrepp som civilsamhället och kulturmiljö tagits bort ur formuleringarna.

Region Skåne har sedan kultursamverkansmodellen infördes lyft in hela det regionala kulturpolitiska uppdraget i den regionala kulturplanen för Skåne. Den regionala kulturplanen erbjuder därmed en överblick över förutsättningar för långsiktigt förändringsarbete i samverkan med kommunerna, det professionella kulturlivet och civilsamhället. Att ta bort helhetsperspektivet i kulturplanerna och i stället skapa kultursamverkansplaner som endast berör verksamhet som får statlig medfinansiering, riskerar att osynliggöra förutsättningarna för dynamisk

utveckling där fler får möjlighet att ta del av en större mångfald av kulturyttringar än i dag.

Samverkan med kommunerna bör och kan vidareutvecklas, men likvärdigheten avseende både produktion av och tillgång till kultur i hela landet försämras när vissa kommuner föreslås få befogenheter som andra kommuner inte får. Förslaget riskerar att gynna resursstarka kommuner och dess invånare och missgynna resurssvagare kommuner och dess invånare.

Den demokratiska processen med beslut om kulturplaner i regionfullmäktige är viktig. Om en samverkansplan inte antas politiskt kan inte heller ansvar utkrävas och rollfördelningen blir därmed otydlig. Det blir också svårare för olika intressenter att både bidra till och reagera på planerna. Utan politiskt beslut minskar delaktigheten och insynen vilket ger en risk att kulturområdet framöver kommer att hanteras som ett medel för att nå andra politikområdets mål.

9.2 Villkor för fördelning av statsbidrag

Utredningens uppdrag var att föreslå en kultursamverkansmodell där alla landets regioner, inklusive Stockholm, framgent ska ingå i kultursamverkansmodellen. Förslaget att enstaka eller grupper av kommuner ska få fördela statsbidrag skapar en rollfördelning mellan region och kommun som är otydligare än i dagsläget och riskerar att öka kultursamverkansmodellens komplexitet. Det blir svårt för regioner och kommuner, kulturverksamheter och invånare att utöva ansvarsutkrävande och agera effektivt med de offentliga resurserna.

Kommun som fördelar statliga medel riskerar att tappa det regionala perspektivet och överblicken vilket försvårar för regionens invånare och besökare att ta del av och utöva kultur. Förutsättningarna i de svenska kommunerna är mycket olika. För att försöka nå en ökad likvärdighet för invånarna, oavsett var de bor, behöver regionerna ta ansvar för att samverka med kommunerna.

Region Skåne är positiv till förslaget om krav på respekt för den konstnärliga friheten hos de verksamheter som omfattas av förordningen. Konstnärlig frihet är en grundförutsättning i de nationella kulturpolitiska målen: *Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund*. Frågan om konstnärlig frihet och armlängds avstånd är grundläggande för all kulturpolitik oavsett nivå.

I betänkandet läggs fokus på konstnärlig frihet i betydelsen kulturellt skapande och kreativa processer och är mer otydlig vad gäller vikten av

armlängds avstånd i förhållande till kulturområden som museer, bibliotek och arkiv, i enlighet med bibliotekslag och museilag.

9.3 En breddad modell med en ny anslagsstruktur

Region Skåne tycker att betänkandets idé om ett mer jämställt förhållande mellan stat, region och kommun är positivt likaså ambitionen att decentralisera beslutsmakt och fokusera på flernivåsamverkan. Även förstärkt politisk och ”behovsanpassad” dialog mellan stat, region och kommun är positivt. Att regionerna tar aktiv del i kommunövergripande samverkan är ingenting nytt, utan en självklar del i det regionala utvecklingsansvaret att stötta kulturutveckling över kommungränserna.

Region Skåne ställer sig inte bakom utredningen förslag om en modell med fyra typer av stöd mot dagens två: verksamhetsstöd, samverkansstöd, kommunbidrag och utvecklingsbidrag. En ökad fragmentisering och inlåsnings i fördefinierade stödformer ökar administrationen och försämrar förutsättningarna för förtroendevalda att ta ansvar för helheten och göra politiska prioriteringar vilket riskerar att behovet av ökad dynamik och flexibilitet uteblir. Uppdelningen i olika stöd kräver en mer omfattande samordning, vilket ytterligare försvåras på grund av betänkandets otydligt formulerade roller och ansvar. Därtill är samverkansstödet redan möjligt med nuvarande system. Exempelvis har det interregionala samarbetet inom Regionsamverkan Sydsverige fått statsbidrag inom kultursamverkansmodellen sedan 2023.

Region Skåne ställer sig frågande till betänkandets förslag om schablonmässig fördelning av verksamhetsstöd grundad på nyckeltal. En schablonmässig fördelning blir i realiteten en årlig urholkning av stödet som drabbar verksamheter med regionala och statliga medel, centrala i den kulturella infrastrukturen. En schablonmässig fördelning riskerar dessutom att permanenta historiska skevheter.

Samtidigt har den tidigare årliga indexeringen av de statliga medlen inom förordningen tagits bort. Konsekvensen blir att hela ansvaret för kostnadsökningar läggs på regioner, kommuner och verksamheter vilket i förlängningen riskerar möjligheterna för kulturpolitiken att nå målet om att fler får möjlighet att ta del av och vara en del av en större mångfald av kulturyttringar än i dag.

Att samla de statsbidrag till kommunerna som inte ingår i kultursamverkansmodellen i ett sammanslaget kommunbidrag kan vara en god idé som motverkar kortsiktighet och gör att de förtroendevalda i kommunerna kan ta ett större ansvar och politiskt prioritera på längre sikt.

Ett samlat kommunbidrag har potential att stärka kommunerna och då särskilt de mindre där behovet är stort, men förutsättningar att ansöka om medel sämre.

Konsekvenserna av utredningens förslag på förändringar i indelningen av förordningens områden är svåra att överblicka och adresserar inte behovet av flexibilitet för att främja en dynamisk utveckling. Region Skåne motsätter sig därför förändringar i förordningens kulturområden men tillstyrker tillägget om att statsbidraget får användas för annan verksamhet inom kulturområdet.

Betänkandet saknar konsekvensbeskrivning kring borttagandet av Boverkets bidrag till icke-statliga kulturlokaler som i 40 procent av fallen går till museer. Anslaget är viktigt för museers möjlighet att göra större investeringar. Region Skåne motsätter sig förslaget om att ta bort detta stöd.

9.4 Statens arbetsformer

Region Skåne menar att en god samordning av statliga myndigheters samarbete inom kulturområdet är av godo.

9.5 Utvecklade dialogformer

Region Skåne ser positivt på en utvecklad politisk dialog som inbjuder till flernivåsamverkan. Samverkan med kommuner bör och kan utvecklas, men utvecklingen främjas inte av att kommuner får olika förutsättningar/befogenheter. Det finns då en risk att mindre kommuner inte har möjlighet och resurser att delta. Ett brett deltagande behövs för att få en reell flernivåsamverkan.

9.6 Kommuner med statsbidrag till institutioner

Det är självklart för Region Skåne att samverka med större såväl som mindre kommuner, resursstarka såväl som resurssvaga. Region Skåne menar att den regionala överblicken är avgörande, inte minst för att säkerställa en likvärdig tillgång till kultur och kulturellt skapande i regionen. Kommuner som har statligt finansierade kulturinstitutioner är viktiga både för den regionala och nationella nivån. Samverkan och utveckling främjas emellertid inte av att kommuner får olika förutsättningar/befogenheter. Region Skåne menar att förslaget riskerar att skapa sämre förutsättningar för ett ökat deltagande i kulturlivet och att invånare i resurssvaga kommuner riskerar att missgynnas. Dels för att statens fokus läggs på de stora kommunerna, dels för att regionernas möjlighet att ta ett helhetsansvar försvagas. Oavsett var invånarna bor ska de ha likvärdig möjlighet att aktivt delta i kulturlivet och det regionala perspektivet på utvecklingen fyller

därför en viktig roll för att främja detta. Därtill ökar regionernas administration när separata avtal ska slutas med dessa kommuner om deras regionala roll.

Region Skånes sammanhållna bedömning är att de behov som påtalas i utredningen kan lösas inom nuvarande förordning och lag. Fokus framåt bör vara att fortsatt utveckla och reformera kultursamverkansmodellen.

För frågor hänvisas till Karl Magnus Lenntorp

Fredrik Sjögren
Ordförande

Anna Lyrevik
Kulturchef

Exp: Kulturdepartementet / SKR/KN/kommunikation/

Region Skånes kulturförvaltning

205 25 Malmö

Besöksadress: Dockplatsen 26, Malmö

www.skane.se/kultur